

А. Г. МУРАДЯН

МЕДОНОСНЫЕ РАСТЕНИЯ ФЛОРЫ АРМЕНИИ

На основе анализа литературных данных впервые составлен предварительный трехязычный список медоносных растений Армении (на латыни, русском и армянском языках). В целом в списке охвачено более 1450 видов дикорастущих медоносных видов флоры Армении, относящихся к 230 родам и 68 семействам. В некоторых случаях в списке представлена дополнительная информация по растениям-медоносам, дающим только нектар, растениям, дающим только пыльцу, а также по видам, производящим как нектар, так и пыльцу.

Медоносные растения, флора Армении

Muradyan A. G. Melliferous plants of Armenia. Based on the analysis of literature data a preliminary trilingual list of melliferous of Armenia (in Latin, Russian and Armenian) was presented for the first time. In general, the list covers more than 1450 species of melliferous of Armenia belonging to 230 genera and 68 families. In some cases, the list provides additional information on honey plants that give only nectar, plants that give only pollen, and also for species that produce both nectar and pollen.

Melliferous plants, Flora of Armenia

Մուրադյան Ա. Հ. Հայաստանի ֆլորայի մեղրատու բույսերը: Առաջին անգամ գրականության տվյալների վերլուծության հիման վրա կազմվել է Հայաստանում տարածված մեղրատու բույսերի նախնական եռալեզու ցանկ (լատիներեն, ռուսերեն և հայերեն լեզուներով): Ընդհանուր առմամբ ցուցակում ընդգրկված են Հայաստանի ֆլորայի մեղրատու բույսերի ավելի քան 1450 տեսակ, որոնք պատկանում են 68 ընտանիքների 230 ցեղերին: Որոշ դեպքերում ցուցակում ներկայացված է լրացուցիչ տեղեկություն մեղրատուների մասին, որոնք տալիս են միայն նեկտար, միայն ծաղկափոշի, ինչպես նաև այն տեսակների, որոնք տալիս են և՛ նեկտար, և՛ ծաղկափոշի:

Մեղրատու բույսեր, Հայաստանի ֆլորա

ВВЕДЕНИЕ

Мелиссопалинология, как отдельная отрасль палинологии, исследует пыльцу и споры, содержащиеся в меде. Первый анализ пыльцы в составе меда был проведен Pfister в 1845 г. (Kaya et al., 2005). Данное направление в настоящее время имеет большое теоретическое и практическое значение и широко при-

меняется во всем мире (Lieux, 1980; Бурмистров Никитина, 1990; Horn & Aira 1997; Forcone, 2008; Vossler et al. 2010, Jones, Bryant, 2014 и др.)

Медоносы представляют собой группу растений, с которых пчелы собирают нектар и пыльцу. Медоносные растения могут быть представлены различными жизненными формами (деревья, кустарники, травы) и должны соответствовать некоторым условиям, а именно, производить достаточное количество нектара или пыльцы.

Нектар представляет собой сладкую, сахаристую жидкость, которая выделяется особыми железами растения – нектарниками (Глухов, 1955). Нектарники располагаются обычно в самом цветке, реже – на стеблях, черешках листьев, прилистниках и прицветниках. Особенности функционирования и другие признаки нектарников активно изучаются на примере разных таксонов (Оганезова, 2019). Основными компонентами нектара, из которого пчелы получают мед, являются сахароза, глюкоза и фруктоза.

Пыльца служит основой для получения перги, которая является важным азотистым питательным веществом для личинок пчел. Пыльцу пчелы собирают в виде комочков, называемых обножками, в состав обножки иногда кроме пыльцы входят также и клейкие вещества. Обножки откладываются в особые ячейки, смачиваются слюной пчел, утрамбовываются и заливаются медом. В ячейках происходит молочнокислое брожение с выделением молочной кислоты, что способствует предохранению комочков пыльцы от порчи. Приготовленная таким образом пыльца называется пергой (Гроссгейм, 1952).

Гроссгейм разделил медоносные растения на 3 основные группы: растения, которые производят только нектар (напр., *Alhagi* Adans., *Buxus* L., *Centaurea* L., *Cerasus* Mill., *Crataegus* L. и др.), растения, которые производят только пыльцу (напр., *Artemisia* L., *Betula* L., *Fagus* L., *Quercus* L., *Rumex* L., *Populus* L., *Papaver* L. и др.) и те, которые производят как пыльцу, так и нектар (напр., виды рода *Acer* L., *Viburnum opulus* L.). Все эти три группы медоносных растений играют большую роль в общем балансе дикой флоры конкретной местности.

В то же время, исходя из объема производимого нектара и пыльцы, а также ряда некоторых других признаков, Гроссгейм выделил следующие основные группы, а именно:

- 1) Выдающиеся медоносные растения
- 2) Второстепенные медоносные растения

Так, для получения достаточного количества меда и перги, растения должны производить обильный нектар (и пыльцу), при этом нектар должен находиться в цветках во вместилищах, легко доступных

для пчел, а время цветения медоносного растения должно быть сильно растянуто. Растения, которые удовлетворяют всем этим требованиям, можно считать первоклассными медоносами (напр., вид *Echium vulgare* L. из сем. *Boraginaceae* Juss.).

С другой стороны, по мнению автора, ограниченное время цветения не всегда является отрицательным признаком. Так, например, некоторые раннецветущие растения, имеющие короткий период цветения, при отсутствии других цветущих растений играют очень большую сезонную медоносную роль.

Кроме основных медоносных растений Гроссгейм также выделяет второразрядные (вторичные), или средние медоносы, присутствие которых на угодьях во всех случаях повышает их медоносность.

Анализ флор различных регионов показал определенные различия доминирующих растений-медоносов. Так, Кайяс (1975) указывает, что согласно статистическому анализу, проведенному Сенжем в Ротамстеде (графство Хартфордшир, Англия), большую часть пыльцы пчелы собирают с ограниченного числа растений, а именно, бобовых (52,5%), розоцветных (15,5%), с деревьев лесных пород (10,5) и прочих (21,5%). В результате анализа пыльцы в меде, собранном из некоторых регионов Турции был выявлено, что доминирующими медоносами здесь являются *Hedera helix*, *Peganum harmala*, *Castanea sativa*, а также виды из родов *Sophora*, *Rhododendron*, *Trifo-*

lium и *Helianthus* (Kaya et al., 2005).

Основной целью настоящей работы явилось создание наиболее полного списка медоносных растений Армении. Данные исследования являются первым шагом в изучении морфологии пыльцевых зерен медоносных растений флоры нашей республики, создавая широкие возможности для качественного и количественного определения пыльцевых зерен в мёде и в перге.

Согласно сведениям по медоносным растениям Кавказа, представленным А. А. Гроссгеймом (Гроссгейм, 1952), а также по данным 1-10 томов Флоры Армении (с некоторыми уточнениями), нами составлен предварительный трехязычный список (на латыни, русском и армянском языках) первичных (выдающихся) и вторичных медоносных растений Армении по семействам, родам и видам (во многих случаях).

На основе составленного списка было выявлено, что основными растениями-медоносами в на территории нашей республики являются представители семейств *Fabaceae* (274 вида из 22 родов), *Rosaceae* (170 видов из 23 родов) и *Asteraceae* (157 видов из 21 рода).

В целом в списке представлено более 1450 видов дикорастущих и некоторых широко распространенных культурных медоносных видов флоры Армении, относящихся к 230 родам и 68 семействам.

СПИСОК

первичных и вторичных медоносных растений, распространенных в Республике Армения (* - вторичные медоносные растения)

Aceraceae Juss. Кленовые Թխկազգիներ

Acer L. Клен. Թխկի (пыльца, нектар)

(в РА – 7 видов)

Alliaceae Borkh. Луковые. Սոխազգիներ

Allium L. Лук. Սոխ

в РА 44 вида, в частности:

A. schoenorasum L. Л. скорода. Սոխունկ

Amaryllidaceae J. St.-Hil. Амариллисовые. Շրանարգիզազգիներ

Galanthus L.* Подснежник. Զմեռնածաղիկ

(в РА – 3 вида)

Apiaceae Lindl. Зонтичные. Հովանգալորներ

Astrantia L. Звездовка. Աստղաբոյս

A. maxima Pall. З. наибольшая. Ա. ամենամեծ (нектар)

Chaerophyllum L. Бутень. Շուշանաբանջար

- C. aureum* L.* Б. золотистый. Շ. ոսկեգոծ
C. bulbosum L.* Б. луковичный. Շ. սոխուկավոր
Coriandrum L. Кишнец, кориандр. Համեմ, գինձ
C. sativum L. К. посевной. Հ. ցանովի
Daucus L. Морковь. Գազար
D. carota L.* М. дикая. Գ. վայրի
Heracleum L.* Борщевик. Բալդրդան, կոծուկ
 (в РА – 7 видов)
Pastinaca L. Пастернак. Ստեպղին
P. sativa L.* П. посевной жгучий. Ս. ցանովի այրող
Pimpinella L. Бедренец. Անխոն
 (в РА – 9 видов)

Araliaceae Juss. Արալիևեյե. Բաղեղագգիներ, արալիագգիներ

- Hedera* L. Плющ. Բաղեղ
H. helix L. П. обыкновенный кавказский. Բ. կովկասյան

Asteraceae Bercht. & J. Persl. Сложноцветные. Բարդաճաղկավորներ

- Achillea* L.* Тысячелистник. Հազարատերևուկ (нектар, пыльца)
 (в РА – 8 видов)
Arctium L. Лопух. Կոստուկ (нектар, пыльца)
 (в РА – 3 вида)
Aster L. Астра. Աստղաճաղիկ
A. alpinus L.* А. альпийская. Ա. ալպիական
A. amellus ssp. ibericus
Cirsium Mill. Бодяк. Տատասկ, գեղավեր
 (в РА – 21 вид)
Cichorium L. Цикорий. Ճարճատուկ (нектар, пыльца)
C. intybus L. Ц. обыкновенный. Ճ. սովորական
Centaurea L. Василек. Տերեփուկ (нектар)
 в РА – 46 видов, большинство из них являются хорошими медоносами, в частности:
C. depressa M.Bieb. В. прижатый. Տ. սեղմված
C. cyanus L. В. синий. Տ. կապույտ
Echinops L. Мордовник. Ոգնագլխիկ (нектар, пыльца)
 в РА – 8 видов, многие из них хорошие медоносы
E. sphaerocephalus L. М. шароголовый. Ո. գնդագլխիկավոր
Hieracium L.* Ястребинка. Ճուռակախոտ
 (в РА – 13 видов)
Imula L. Девясил. Կղմուխ
I. helenium L.* Д. большой. Կ. մեծ
 (в РА – 12 видов)
Leontodon L. Кульбаба. Աղյուծատամ (нектар, пыльца)
L. hispidus L. К. щетинистая. Ա. խոզանավոր
Ligularia Gass.* Бузульник. Լեզվուկ
L. sibirica (L.) Gass. Б. сибирский. Լ. սիբիրյան
Onopordum L. Татарник. Կառ

- O. acanthium* L. Т. колючий. Կ. փշոտ
Petasites Mill.* Белокопытник. Հազի դեղ
 (в РА – 2 вида)
Picris L. Горлюха. Դառնիճ
P. hieracioides L.* Г. ястребинковидная. Դ. ճուղկախոտանման
Senecio L.* Крестовник. Հալեվորուկ
 (в РА – 15 видов)
Serratula L.* Серпуха. Արծախ
 (в РА – 7 видов)
Silybum Adans. Расторопша. Կաթնափուշ
S. marianum (L.) Gaertn. Р. пятнистая. Կ. բժավոր
Sonchus L. Осот. Իշամառուկ
S. asper (L.) Hill. О. шероховатый. Ի. խորդուբորդ
S. arvensis L. О. полевой. Ի. դաշտային
Solidago L. Золотая розга. Ոսկեշիվ
S. virgaurea L. Յ. р. обыкновенная. Ո. սովորական
Taraxacum Wigg. Одуванчик. Խատուտիկ (нектар)
 (в РА – 6 видов)
Tussilago L. Мать-и-мачеха. Տատրակ
T. farfara L.* Мать-и-мачеха. Տ. սովորական
Asclepiadaceae Borkh. Ластовневые. Թունաթափազգիներ
Cynanchum L. Цинанхум. Շնախոտ
C. acutum L. Ц. острый. Շ. սուր
Vincetoxicum Wolf . Ластовень. Թունաթափ (нектар)
V. hirundinaria Medik. Л. лекарственный. Թ. դեղատու
Balsaminaceae A. Rich. Бальзаминовые. Զգայնուկազգիներ
Impatiens L. Бальзамин, недотрога. Զգայնուկ, հինաճաղիկ
I. noli-tangere L.* Н. обыкновенная. Զ. սովորական
Berberidaceae Juss. Барбарисовые. Ծորենազգիներ
Berberis L. Барбарис. Ծորենի (нектар)
B. iberica Sweet. Б. грузинский. Ծ. վրացական
B. vulgaris L. Б. обыкновенный. Ծ. սովորական
Betulaceae Gray. Березовые. Կեչազգիներ
Betula L. Береза. Կեչի (пыльца)
B. litwinowii Doluch. Б. Литвинова. Կ. Լիտվինովի
B. pendula Roth. Б. поникшая, бородавчатая. Կ. ելունդավոր
Boraginaceae Juss. Бурачниковые. Գողտրիկազգիներ
Anchusa L. Воловик. Կավաժիպակ, շիկխարհորթալեզու
A. azurea Mill.* В. лазурный. Կ. լազուր
Cerinthe L. Восковник. Մոմախոտ
C. minor L.* В. малый. Մ. փոքր
Echium L. Синяк, румянка. Իժախոտ
E. italicum L. С. итальянский, Ի. իտալական
E. vulgare L. С. обыкновенный. Ի. սովորական
E. maculatum L. С. пятнистый. Ի. բժավոր
Lithospermum L.* Воробейник. Կաքավկրկուտ
 (в РА – 4 вида)
Myosotis L.* Незабудка. Անմոռուկ, մկնականջ

Onosma L. * Оносма. Իշխոսոսոս

(в РА – 7 видов)

Symphytum L. Окопник. Քարխոսոս

S. asperum Lepech. О. жесткий. Ք. կոշոս

Brassicaceae Burnett. Крестоцветные. Կաղամբազգիներ

Alyssum L.* Бурачок. Վառվարոկ

(в РА – 18 видов)

Capsella Medik. Пастушья сумка. Ծոսապաշար, հովվամաղախ

C. bursa-pastoris (L.) Medik.* П. с. обыкновенная. Ծոսապաշար

Arabis L. Резуха. Արաբախոսոս

A. caucasica Willd.* Р. кавказская. Ա. կովկասյան

Armoracia G. Gaertn., B. Mey. & Scherb. Хрен. Կծվիզ, ժախոկ

A. rusticana G. Gaertn., B. Mey. & Scherb.* Х. деревенский. Կ. ոռոսաց

Barbarea W. T. Aiton. Сурепка. Հլածոկ, կծմնծոկ

(в РА - 5 видов)

Berteroa DC. Икотник. Բերտերոա

B. incana (L.) DC. И. серый. Բ. գորշ

Bunias L. Свербига. Կծվոկ

B. orientalis L.* С. восточная .Կ. արևելյան

Brassica L. Капуста. Կաղամբ

B. elongata Ehrh.* К. хреновидная. Կ. երկարացած

Descurainia Webb et Berth. Дескурения. Դեսկուրենիա

D. sophia L.* Д. София. Դ. Սոֆիայի

Hesperis L. Вечерница. Երեքորնիկ, Գիշերային մանուշակ

H. matronalis L.* Ночная фиалка. Մանուշակ գիշերային

Isatis L.* Вайда. Լոշոն

(в РА – 13 видов)

Sinapis L. Горчица. Մանանեխ

S. arvensis L. Г. полевая. Մ. մշակովի

Sisymbrium L. Гулявник. Աղբոկ

S. officinale (L.) Scop.* Г. лекарственный. Ա. դեղատոկ

Buxaceae Dumort. Самшитовые. Չիմջիրազգիներ

Buxus L. Самшит. Չիմջիր

B. sempervirens L. С. вечнозеленый. Չ. մշտադալար

(В Армении в природе не встречается, используется в озеленении, в Центральной Армении практически не цветет)

Campanulaceae Juss. Колокольчиковые. Զանգակազգիներ

Asyneuma Griseb. et Schenk.* Азинеума. Ծաղկոտոկ

(в РА – 5 видов)

Campanula L. Колокольчик, Զանգակ, զանգակածաղիկ

(в РА – 21 вид)

Cannabiaceae Endlicher. Коноплевые. Կանեփազգիներ

Cannabis L. Конопля. Կանեփ (пыльца)

C. ruderalis Janisch. К. сорная. Կ. մոլային

C. sativa L. К. посевная. Կ. ցանովի

Humulus L. Хмель. Գայլուկ (пыльца)

H. lupulus Thunb. X. обыкновенный. Գ. սովորական

Capparaceae Juss. Каперсовые. Կապարազգիներ

Capparis L. Каперсы. Կապար

C. spinosa L. Каперсы. Կապար

Caprifoliaceae Juss. Жимолостные. Ցախակեռասազգիներ

Lonicera L. Жимолость. Ցախակեռաս

(в РА – 6 видов)

Sambucus L. Бузина. Կտուկենի

S. ebulus L.* Б. травянистая. Կ. խոտային

S. nigra L.* Б. черная. Կ. սև

Viburnum L. Калина. Բոնչի, գերիմաստի

V. opulus L. К. обыкновенная. Բ. սովորական

V. orientale Pall. К. восточная. Բ. արևելյան

V. lantana L. К. гордовина. Գերիմաստի

Caryophyllaceae Juss. Гвоздичные. Մեխակազգիներ

Gypsophila L. Качим. Սապնարմատ

(в РА – 14 видов)

Dianthus L.* Гвоздика. Մեխակ

(в РА – 18 видов)

Otites Adans.* Отитес. Օտիտես

(в РА – 1 вид)

Silene L. Смолевка Ծվծվուկ

(в РА – 33 вида)

Cistaceae Juss. Ладанниковые. Խնձազգիներ

Helianthemum Mill. Солнцецвет, нежник. Արևանթեմ, արփեծաղիկ

(в РА – 7 видов)

Colchicaceae DC. Безвременниковые. Շնդեղազգիներ

Colchicum L. Безвременник. Շնդեղ

C. speciosum Steven. Б. прекрасный. Շ. հրաշալի

C. szovitsii Fisch. & С. А. Mey. Б. Шовица. Շ. Շովիցի

Merendera Ramond, Мерендера, Ձնձաղիկ, խլոպուկ

(в РА – 7 видов)

Convolvulaceae Juss. Вьюнковые. Պատատուկազգիներ

Calystegia R. Br. Повой. Տիպատատուկ

C. sepium (L.) R. Br.* П. заборный. Տ. ցանկապատային

Convolvulus L. Вьюнок. Պատուտակ

C. arvensis L. В. полевой. Պ. դաշտային

Cornaceae Bercht. & J. Presl. Кизилые. Հոնազգիներ

Cornus L. Кизил. Հոն (нектар, пыльца)

C. mas L. К. обыкновенный. Հ. սովորական

Swida Opiz. Свида. Ճապկի

Swida australis (C. A. Mey.) Pojark. ex Grossh. С. южная. Ճ. հարավի

Corylaceae Лещинные. Տխիլազգիներ

Carpinus L. Граб, грабинник. Բոխի, դաժի

C. betulus L. Граб обыкновенный. Բոխի

C. orientalis Mill. Г. восточный, грабинник. Բ. արևելյան

Corylus L. Лещина, медвежий орех. Տխլենի (нектар)

C. avellana Thunb. Л. обыкновенная. Տ. սովորական

Crassulaceae J. St.-Hil. Толстянковые. Թանձրատերևազգիներ

Sempervivum L. Молодило. Գառան դմակ

S. globiferum L.* М. шарообразное. Մեծ գառան դմակ

Sedum L. Очиток. Թանթոնիկ

(в РА – 16 видов)

Cucurbitaceae Juss. Тыквенные. Դմազգիներ

Bryonia L. Переступень. Լոշտակ

B. alba L.*. П. белый. Լ. սպիտակ

Citrullus Schrad. Арбуз. Ձմերուկ

C. edulis Spach A. обыкновенный. Ձմերուկ

Melo Mill. Дыня. Սեխ

M. sativus Sageret. Дыня посевная. Ս. սովորական

Cucumis L. Огурец. Վարունգ

C. sativus L. О. посевной. Վ. ցանովի

Cucurbita L. Тыква. Դդում

C. pepo Loug. Т. обыкновенная. Դ. սովորական

C. maxima Duchesne. Т. крупная. Դ. խոշորապտուղ, շաքարադդում

Dipsacaceae Juss. Ворсянковые. Ակքանազգիներ

Cephalaria Schrad. Головчатка. Զիվան

C. gigantea (Ledeb) Bobrov.* Г. гигантская. Զ. հսկայական

(в РА – 10 видов)

Dipsacus L. Ворсянка. Ակքան

D. laciniatus L.* В. разрезная. Ա. կտրտված

Knautia L. Короставник. Իշականջ

K. arvensis (L) Goult.* К. полевой. Ի. դաշտային

Scabiosa L. Скабиоза, вдовушки. Քոսքունկ

Почти все виды этого рода (в РА – 9 видов) являются хорошими медоносами

Elaeagnaceae Juss. Лоховые. Փշատազգիներ

Elaeagnus L. Лох, пшат. Փշատենի (пыльца, нектар)

E. angustifolia L. Л. узколистый. Փ. նեղատերև

Hippophae L. Облепиха. Զիչխան

H. rhamnoides L. О. крушиновая. Զ. դժնիկանման

Ericaceae Durande. Вересковые. Հավամրգազգիներ

Rhododendron L. Рододендрон. Մրտավարդ, լաշի

R. caucasicum Pall. Р. кавказский. Մ. կովկասյան

Vaccinium L. Черника, брусника. Հապալասենի

V. myrtillus Cham. & Schldl. Черника. Հ. մրտենական

V. vitis-idaea L. Брусника. Հ. կարմիր

Euphorbiaceae Juss. Молочайные. Իշակաթնուկազգիներ

Euphorbia L.* Молочай. Իշակաթնուկ

(в РА – 18 видов)

Fabaceae Lindl. Бобовые. Բակլազգիներ

Alhagi Adans. Верблюжья колючка. Ուղտափուշ

A. pseudoalhagi (Bieb) Desv. В. к. обыкновенная. Ու. սովորական

Astragalus L.* Астрагал. Գազ

(в РА – 125 видов)

Caragana Fabr. Акация желтая, карагана. Խոստենկ

C. grandiflora DC. К. крупноцветковая. Խ. խոշորածաղիկ

Coronilla L. Вязель. Քարառվույտ

C. varia L* В. пестрый. Ք. երփներանգ

Dorycinum L* Дорикниум. Խելտրուկ

D. intermedium Ledeb. Д. средний. Խ. միջին

Galega L. Козлятник, галега. Այծմորուք

G. orientalis Lam.* К. восточный. Ա. արևելյան

Genista L. Дрок. Դեղնածաղիկ, օրոճ

G. transcaucasica Schischk. Д. закавказский. Դ. անդրկովկասյան

Gleditschia L. Гледичия. Գլեդիչիա

G. triacanthos L. Г. трехглая. Գ. եռասեղ, սովորական (используется в озеленении, иногда дичает)

Hedysarum L.* Копеечник. Կուրկուրան

(в РА – 8 видов)

Hippocrepis L. Гиппокрепис. Զիապայտի

H. biflora Spreng. * Г. однострочковый. Զ. միապատիճ

Lathyrus L. Чина. Տափուրոռ

(в РА – 17 видов)

L. aphaca L. Ч. безлисточковая. Տ. անտերևիկ

L. cicera L. Ч. нутовая. Տ. սիսեռի

L. sativus L. Ч. посевная. Տ. ցանովի

Lotus L. Лядвенец. Եղջերառվույտ

L. corniculatus L.* Л. рогатый. Ե. եղջրավոր

L. tenuis Kit. in Willd.* Л. тонкий. Ե. բարակ

L. caucasicus Kurg. Л. кавказский. Ե. կովկասյան

Medicago L. Люцерна. Առվույտ (нектар)

(в РА - 10 видов)

M. sativa L. Л. посевная. Ա. ցանովի

Melilotus Adans. Донник. Իշառվույտ

M. albus Desr. Д. белый. Ի. սպիտակ

M. officinalis (L.) Desr. Д. лекарственный. Ի. դեղատու

Onobrychis Adans. Эспарцет. Կորնգան (нектар)

(в РА – 21 вид)

Ononis L. Стальник. Եզնարգել, արորկալ

O. arvensis L. С. пашенный. Ա. վարելահողային

O. pusilla L. С. маленький. Ե. փոքր

Oxytropis DC. Остролодка. Գառնառվույտ

O. cyanea Bieb.* О. синяя. Գ. կապույտ

Pisum L. Горох. Ոլորն

P. elatius Bieb.* Г. высокий. Ո. բարձր

Robinia L. Лжеакация, белая акация. Սպիտակ ակացիա, կեղծ ակացիա

R. pseudoacacia L. Белая акация, робиния. Սպիտակ ակացիա, ոռքինիա (широко используется в озеленении, инвазивный вид, прекрасный медонос)

Sophora L. Софора. Սոֆորա

S. japonica L. С. японская. Ս. ճապոնական (используется в озеленении)

Trifolium L. Клевер. Երեքնուկ

в РА – 38 видов, практически все они хорошие медоносы, в частности:

T. hybridum L. К. шведский. Ե. հիբրիդային

T. medium L. К. средний. Ե. միջին

T. pratense L. К. луговой. Ե. մարգագետնային

T. repens L. К. белый. Ե. սողացող

Vicia L. Горошек, вика. Վիկ, գյուլուլ (нектар)

(в РА – 36 видов)

V. variabilis Freyn et Sint. Г. изменчивый. Վ. փոփոխվող

Fagaceae Dumort. Буковые. Հաճարազգիներ

Castanea Mill.* Каштан. Շագանակ

(в РА – 1 вид)

Fagus L. Бук. Հաճարենի

F. orientalis Lipsky. Б. восточный. Հ. արևելյան

Quercus L. Дуб. Կաղնի

Q. macranthera Fisch. & C. A. Mey. Д. крупнопыльниковый. Կ. արևելյան

Q. iberica Stev. Д. грузинский. Կ. վրացական

Fumariaceae Marquis Дымянковые. Ծխաբույսազգիներ

Corydalis Medic.* Хохлатка. Պոպուլիկ

(в РА – 10 видов)

Fumaria L. Дымянка. Տերուկ

(в РА – 4 вида)

Geraniaceae Juss. Гераниевые. Խորդենազգիներ

Erodium L'He'r. Журавельник. Ճայկտուց

(в РА – 8 видов)

Geranium L. Герань. Խորդենի

(в РА – 22 вида)

Grossulariaceae DC. Крыжовниковые. Կոկոռազգիներ

Grossularia Mill. Крыжовник. Կոկոռենի

G. reclinata Mill. К. отклоненный. Կ. թեքված

Ribes L. Смородина. Հաղարջենի

R. biebersteinii Berl. С. Биберштейна. Հ. Բիբերշտեյնի

Hyacinthaceae Batsch ex Borkh. Гиацинтовые. Հակինթազգիներ

Scilla L.* Пролеска. Մկնաստի

(в РА – 8 видов)

Lamiaceae Juss. Губоцветные. Շրթնածաղկավորներ

Acinos Mill. Душевка. Խնկատերև

A. arvensis (Lam.) Dandy.* Д. полевая. Խ. դաշտային

- Betonica* L. Буквица. Թթվիճ
B. macrantha K. Koch.* Б. крупноцветковая. Թ. խոշորածաղիկ
B. officinalis L.* Б. лекарственная. Թ. դեղատու
Clinopodium L. Пахучка. Ռեհանաուրց վայրի
C. vilgare L.* П. обыкновенная. Վայրի ռեհան
Glechoma L. Будра. Գետնաբաղեղ
G. hederacea L. Б. плющевидная. Գ. բաղեղանման
Galeopsis Moench. Пикульник. Փայտատամիկ
G. ladanum L. П. ладанниковый. Փ. խնկային
G. tetrahit L. П. обыкновенный. Փ. սովորական
Dracocephalum L. Змееголовник. Վիշապագլուխ
(в РА – 5 видов)
D. austriacum L. З. австрийский. Վ. ավստրիական
D. ruyschiana L. З. Руйша. Վ. Ռուշի
Hyssopus L. Иссоп. Զոպա
H. angustifolius Bieb.* И. узколистный. Զ. նեղատերև
Lallemantia Fisch. & C. A. Mey. Ляллеманция. Ղաշխակտավատ
L. iberica Fisch. & C. A. Mey. Л. грузинская. Ղ. վրացական
L. peltata (L.) Fisch. & C. A. Mey. Л. щитовидная. Ղ. վահանածև
Lamium L. Яснотка. Խուլ եղինջ
L. album L. Я. белая. Խ. Ե. սպիտակ
L. maculatum L. Я. пятнистая. Խ. Ե. բծավոր
L. purpureum L. Я. пурпурная. Խ. Ե. մուգ կարմիր
L. tomentosum Benth. ex Nyman. Я. войлочная. Խ. Ե. թաղիքավոր
Leonurus L. Пустырник. Աղյուծագի
L. cardiaca L. П. обыкновенный. Ա. սովորական
Lycopus L. Зюзник. Ճահճաեղինջ
L. europaeus L.* З. европейский. Ճ. եվրոպական
Marrubium L. Шандра. Մեղրածուծ
(в РА – 8 видов)
M. vulgare L. Ш. обыкновенная. Մ. սովորական
Melissa L. Мелисса. Պատրինջ
M. officinalis L. М. лекарственная. Պ. դեղատու
Mentha L. Мята. Դաղձ, անանուխ
M. longifolia (L.) L. М. длиннолистная. Դ. երկարատերև
Nepeta L. Котовник. Վատվաղաղձ
(в РА – 16 видов)
N. cataria L.* К. кошачий. Վատվախոտ
N. nuda L.* К. голый. Վ. մերկ
Origanum L. Душица. Խնկածաղիկ
O. vulgare O. F. Müll. Д. обыкновенная. Խ. սովորական
Phlomis L. Зопник. Բավեղ
(в РА – 4 вида)
P. tuberosa L.* З. клубненосный. Բ. պալարակիր

Prunella L. Черноголовка. Սևագլխիկ

P. vulgaris L.* Ч. обыкновенная. Ս. սովորական

Salvia L. Шалфей. Եղեսպակ

(в РА – 21 вид)

S. aethiopsis L.* Ш. эфиопский. Ե. հարեշական

S. nemorosa Crantz. Ш. дубравный. Ե. կաղնուտային

S. verticillata L. Ш. мутовчатый. Ե. օղակաձև

Satureja L. Сатурея, чабер. Կորթին

S. hortensis L. Ч. садовый. Կ. պարտեզային

Scutellaria L. Шлемник. Սաղավարտուկ

S. galericulata L.*. Ш. обыкновенный. Ս. սովորական

S. orientalis L. Ш. восточный. Ս. արևելյան

Stachys L. Чистец. Արեղախոտ

(в РА – 15 видов)

S. atherocalyx K. Koch. Ч. остисточашечный. Ա. քիստաբաժակ

S. sylvatica Nutt. Ч. лесной. Ա. Անտառային

Thymus L. Тимьян. Ուրց

(в РА – 5 видов)

Liliaceae Juss. Лилейные. Շուշանազգիներ

Gagea Salisb.* Гусиный лук. Սագասոխոկ

(в РА – 25 видов)

Lilium L.* Лилия. Շուշան

(в РА – 2 вида)

Linaceae Mabb. ex Reveal. Льновые. Կտավատազգիներ

Linum L.* Лен. Կտավատ

(в РА – 12 видов)

Loranthaceae D. Don. Ремнецветные. Փոկածաղկազգիներ

Viscum L. Омела. Մղանուճ

V. album L.* Օ. белая. Մ. սպիտակ

Lythraceae J. St.-Hil. Дербенниковые. Արենախոտազգիներ

Lythrum L. Дербенник. Արենախոտ

L. salicaria L. Д. иволистный. Ա. ուռատերև

Malvaceae Juss. Мальвовые. Փիփերթազգիներ, տուղտազգիներ

Althaea L. Алтей. Տուղտ

(в РА - 4 видов)

Alcea L. Шток-роза. Տուղտավարդ

(в РА – 8 видов)

Gossypium L. Хлопчатник. Բամբակենի

G. hirsutum L. Х. мохнатый. Բ. Թավոտ (в настоящее время после долгого перерыва возобновляются попытки выращивания хлопчатника в Армавирской области Армении)

Hibiscus L.* Гибискус. Բադրճուկ

(в РА – 3 вида)

Lavatera L. Хатьма. Լավատեր

L. thuringiaca L.* Х. тюрингенская. Լ. թուրինգիական

Malva L. Просвирник. Փիփերթ, մոլոդ

M. neglecta Wallr. П. пренебреженный. Փ. արհամարիված

M. sylvestris L. П. лесной. Փ. անտառային

Moraceae Gaudich. Тутовые. Թթազգիներ

Morus L. Шелковица. Թթենի

M. alba L. Ш. белая. Թ. սպիտակ

M. nigra L. Ш. черная. Թ. խառը

Oleaceae Hoffmanns. & Link. Маслиновые. Ձիթենազգիներ

Ligustrum L. Бирючина. Սրնգենի

L. vulgare Thunb. Б. обыкновенная Ս. սովորական

Fraxinus L. Ясень. Հացենի

F. excelsior L.* Я. высокий. Հ. բարձր

Syringa L. Сирень Եղրևանի

S. vulgaris L.* С. обыкновенная. Ե. սովորական

Onagraceae Juss. Кипрейные. Ապուզանազգիներ

Chamaenerion Spach. Хаменерион. Նեղտերևի

(в РА – 3 вида)

C. angustifolium (L.) Scop. X. узколистный, Иван-чай. Ն. նեղատերև

Epilobium L. Кипрей. Ապուզան

(в РА – 13 видов)

E. hirsutum Huds. К. мохнатый. Ա. թավրտ

Orchidaceae Juss. Ятрышниковые. Խոլորձազգիներ

Orchis L. Ятрышник. Խոլորձ

(в РА – 14 видов)

O. morio L.* Я. дремлик. Խ. կծկծուկ

Oxalidaceae R. Br. Кисличные. Թթվառովույտազգիներ

Oxalis L. Кислица. Թթվառովույտ

O. corniculata L.* К. рожковидная. Թ. եղջրավոր

Paeoniaceae Raf. Пионовые. Քաջվարդազգիներ

Paeonia L.* Пион. Քաջվարդ

Paeonia tenuifolia L. П. узколистный. Ք. նեղատերև (очень редкий в Армении вид, известна всего одна небольшая популяции)

Plantaginaceae Juss. Подорожниковые. Ջղախոտազգիներ

Plantago L. Подорожник. Եզան լեզու, ջղախոտ (пыльца)

P. major Elliott П. большой. Ե. լ. մեծ

P. tenuiflora Waldst. & Kit. П. тонколистный. Ե. լ. նրբատերև

P. maritima L. П. приморский. Ե. լ. ծովափնյա

P. lanceolate L. П. ланцетолистный. Ե. լ. նշտարատերև

P. media L.* П. средний. Ե. լ. միջին

Plumbaginaceae Juss. Свинчатковые. Արճնախոտազգիներ

Limonium Mill. Кермек. Փշաքեղ

L. meyeri Kuntze. К. Мейера. Փ. Մեյերի

Acantholimon Boiss. Акантолимон. Ոգնաթուփ

(в РА – 17 видов)

Polygalaceae Hoffmanns. & Link. Истодовые. Կաթնախոտազգիներ

Polygala L. Истод. Կաթնախոտ

P. anatolica Boiss. & Heldr. И. анатолийский. Կ. անատոլիական

Polygonaceae Juss. Гречишные. Մատիտեղազգիներ

Fagopyrum Mill. Гречиха. Հնդկացորեն

F. sagittatum Gilib. Г. посевная. Հ. ցանովի

Polygonum L. Горец. Մատիտեղ

(в РА – 20 видов)

P. dumetorum L.* Г. кустарниковый. Մ. թփային

P. persicaria L.* Г. почечуйный. Մ. դեղատերև

Rumex L. Щавель. Ավելուկ (пыльца)

(в РА – 12 видов)

R. acetoselloides Bal.* Щ. щавельковидный. Ա. ավելուկանման

R. acetosa L.* Щ. обыкновенный. Ա. սովորական

R. tuberosus L.* Щ. клубневый. Ա. պալարավոր

Polemoniaceae Juss. Синюховые. Զարմանազանազգիներ

Polemonium L. Синюха. Զարմանազան

P. caeruleum L. С. голубая. Զ. երկնագույն

Portulacaceae Juss. Портулаковые. Դանդուղազգիներ

Portulaca L. Портулак. Դանդուղ

P. oleracea L.* П. огородный. Դ. սովորական

Primulaceae Batsch ex Borkh. Первоцветные. Գնարբուկազգիներ

Anagallis L.* Очный цвет. Մկնականջ, տզրկախոտ

(в РА – 1 вид)

Cyclamen L.* Цикламен, дряква. Արջտակ

(в РА – 1 вид)

Primula L. Первоцвет. Գնարբուկ

(в РА – 13 видов)

P. auriculata Lam. * П. ушковатый. Գ. ականջավոր

Ranunculaceae Juss. Лютиковые. Գորտնուկազգիներ

Adonis L. Горицвет. Կուժկոտրուկ

A. aestivalis M. Bieb.* А. летний. Կ. ամառային

Anemone L. Ветреница. Հողմածաղիկ, հողմավարդ

A. fasciculata L.* В. пучковатая. Հ. փնջավոր

Caltha L. Калужница. Ոսկեծաղիկ

C. palustris L.* К. болотная. Ո. ճահճային

C. polypetala Hochst.* К. многолепестная. Ո. բազմաթերթիկ

Delphinium L.* Живокость. Ոջլախոտ

(в РА – 14 видов)

Nigella L. Чернушка. Սոնիճ

N. arvensis L.* Ч. полевая. Ս. դաշտային

(в РА - 6 видов)

Pulsatilla Adans.* Прострел. Քնախոտ

P. albana (Stev.) Bercht.

Ranunculus L. Лютик. Գորտնուկ

(в РА - 28 видов)

- R. repens* L. լ. ползучий. Գ. սողացող
R. raddeanus Regel լ. Радде. Գ. Ռադդեի
R. caucasicus Boiss. & Bushe. լ. кавказский. Գ. կովկասյան
R. aragazii Grossh. լ. арагацкий. Գ. արագածի

Trollius L.* Купальница. Ձկին

T. patulus Salisb. К. полуткрытая. Ձ. կիսաբաց

Rhamnaceae Juss. Крушинные. Դժնիկազգիներ

Paliurus Tourn. ex Mill. Держи-дерево. Դժնիկ, ցաքի

P. spina-christi Mill. Держи-дерево. Ց. փշոտ

Rhamnus L. Жостер. Դժնիկ

R. cathartica L.* Ж. слабительный. Դ. լուծողական
 (в РА – 5 видов)

Rosaceae Juss. Розоцветные. Վարդազգիներ

Armeniaca Mill. Абрикос. Ծիրան (нектар, пыльца)

A. vulgaris Lam. А. обыкновенный. Ծ. սովորական

Agrimonia L. Репяшек. Երեսնակ

A. eupatoria L.* Р. обыкновенный Ե. սովորական

Alchemilla L.* Манжетка. Գայլաթաթ

(в РА – 20 видов)

Amygdalus L.* Миндаль. Նշենի (нектар, пыльца)

A. communis L. М. обыкновенный. Ն. սովորական

A. fenzliana (Fritsch) Lipsky.* М. Фенцля. Ն. Ֆենցլի

A. nairica Fed. et Takht. * М. наирский. Ն. նաիրյան

Amelanchier Medik. Ирга Ամելանիսիեր

A. rotundifolia (Lam.) Dum. * И. круглолистная. Ա. կլորատերև

A. integrifolia Boiss. * И. цельнолистная. Ա. ամբողջատերև

Cerasus Mill. Черешня. Կեռասենի, բալենի (нектар, пыльца)

C. avium (L.) Moench Ч. лесная. Հ. անտառային

C. austera (L.) Roem.* В. кислая. Բ. թթու

C. incana (Pall.) Spach* В. седая. Բ. ալեհեր

C. mahaleb (L.) Mill. * В. магалевка. Բ. մահալեբի

C. microcarpa (C. A. M.) Boiss. * В. мелкоплодная, Բ. մանրապտուղ

C. vulgaris Mill. В. обыкновенная. Բ. սովորական

Cydonia Mill. Айва. Սերկևիլ (нектар, пыльца)

C. oblonga Mill.* А. обыкновенная. Ս. սովորական

Filipendula Mill. Лабазник. Փրփրուկ

F. ulmaria (L.) Maxim. Л. вязовидный. Փ. թեղանման
 (в РА – 3 вида)

Comarum L. Сабельник. Լուծաղեղ

C. palustre L.* С. болотный. Լ. ճահճային

Geum L. Гравилат. Շահոքրամ

G. rivale L.* Г. речной. Շ. գետային

G. urbanum L.* Г. городской. Շ. սովորական

Crataegus Tourn. ex L. Боярышник. Սզնի

(в РА – 22 вида)

Malus Mill. Яблоня. Խնձորենի (нектар, пыльца)

M. orientalis Uglitzk. Я. восточная. Խ. արևելյան

M. domestica Borkh. Я. обыкновенная. Խ. սովորական

Mespilus L. Мушмула. Չկետ

M. germanica L. М. обыкновенная. Չ. սովորական

Padus Mill. Черемуха. Թխենի

P. racemosa (Lam.) Gilib.* Ч. обыкновенная. Թ. սովորական

Persica Mill. Персик. Դեղձենի (нектар, пыльца)

P. vulgaris Mill.* П. обыкновенный. Դ. սովորական

Potentilla L. Лапчатка. Մատնունի

(в РА – 29 видов)

Poterium L.* Черноглазник. Սևագլխիկ

(в РА – 2 вида)

Prunus Mill. Слива. Սալորենի

(в РА – 4 вида)

Pyrus L. Груша. Տանձենի (нектар, пыльца)

(в РА – 33 вида)

Rubus L. Малина, Ежевика, костяника. Մոշենի, մորենի

(в РА – 14 видов)

R. idaeus Pursh. Малина обыкновенная. Ազնվամորի (нектар, пыльца)

Sanguisorba L.* Кровохлебка. Արյունաքամ

(в РА – 1 вид)

Sorbus L. Рябина. Արոսի (нектар, пыльца)

(в РА – 10 видов)

Spiraea L. Таволга Սափիրակ

S. crenata L. Т. городчатolistная. Ա. աղեղներ

S. hypericifolia L. Т. зверобоелистная. Ա. արևքուրիկատերև

Rubiaceae Juss. Мареновые. Տորոնագգիներ

Asperula L. Ясменник. Գետնաստղ

(в РА – 8 видов)

A. odorata L.* Я. душистый. Գ. բուրավետ

Galium L. Подмаренник. Մակարդախոտ

G. verum L.* П. настоящий. Մ. իսկական

(в РА – 31 вид)

Rubia L. Марена. Տորոն

R. tinctorum L.* М. красильная. Տ. ներկատու

Rutaceae Juss. Рутовые. Սատապագգիներ

Dictamnus L. Ясенец. Խնդակ, ողկուզակ

D. albus L. Я. кавказский. Խ. սափտակ

Salicaceae Mirb. Ивовые. Ուռագգիներ

Salix L. Ива. Ուռենի (нектар, пыльца)

S. caprea Oeder II. козья. Այծուռենի, որձուռի

S. hypericifolia L. Т. зверобоелистная. Ա. արևքուրիկատերև

S. pentandroides A. K. Skvortsov. И. пятичлениковая. Ուռենի հնգառն

S. triandra L. И. трехтычинковая. Ու. եռառէջ

S. viminalis L. И. корзиночная. Ու. կողովի

Scrophulariaceae Juss. Норичниковые. Խլածաղկազգիներ

Melampyrum L. Марьянник. Կովացորեն

M. arvense L. М. полевой. Կ. դաշտային

Digitalis L. Наперстянка. Մատնոցուկ

D. ferruginea L.* Н. ржавая. Մ. ժանգոտ

Euphrasia L.* Очанка. Ակնախոտ

(в РА – 4 вида)

Linaria Mill. Лянка. Կտավախոտ

(в РА – 13 видов)

L. vulgaris Mill.* Л. обыкновенная. Կ. սովորական

Scrophularia L. Норичник. Խլածաղիկ

(в РА – 24 вида)

S. chrysantha Jaub. & Spach. Н. золотистоцветковый. Խ. ոսկեծաղկային

S. nodosa L. Н. узловатый. Խ. հանգուցավոր

Verbascum L. Коровяк. Խոնդատ (пыльца)

Некоторые виды этого рода (в РА – 39 видов) являются хорошими медоносами

Staphyleaceae Martinov. Клеячковые. Կոռնազգիներ

Staphylea L. Клеячка. Կոռն

S. pinnata L.* К. перистая. Կ. փետրավոր

Taxaceae Gray. Тиссовые. Կենազգիներ

Taxus L. Тисс. Կենի

T. bacatta L. Т. ягодный. Կ. հատապտուղային

Thymelaeaceae Juss. Волчниковые. Գոճմակազգիներ

Daphne L. Волчегородник. Տերևատ, դափնյակ

(в РА – 6 видов)

D. mezereum Gueldenst. ex Ledeb. В. обыкновенный. Տ. անտառային

Tiliaceae Juss. Липовые. Լորենազգիներ

Tilia L. Липа Լորենի (нектар, пыльца)

T. cordata Rose ex Bush. Л. сердцевидная. Լ. սրտաձև

Ulmaceae Mirb. Ильмовые. Թեղազգիներ

Ulmus L. Ильм. Թեղի

U. foliacea Gilib. Вяз листоватый. Թ. տերևաշատ

U. scabra Mill. В. шершавый. Թ. խորդուբորդ

Celtis L.* Каркас, каменное дерево. Փռչնի

(в РА – 2 вида)

Valerianaceae Batsch. Валериановые. Կատվախոտազգիներ

Valeriana L.* Валериана. Կատվախոտ

(в РА – 6 видов)

Verbenaceae J. St.-Hil. Вербеновые. Աղաձիճազգիներ

Verbena L. Вербена. Աղաձիճ

V. officinalis L.* В. лекарственная. Ա. դեղատու

Violaceae Batsch. Фиалковые. Մանուշակազգիներ

Viola L. Фиалка. Մանուշակ (нектар)

(в РА – 14 видов)

V. arvensis Murray.* Ф. полевая. Մ. դաշտային

V. odorata L.* Ф. душистая. Մ. բուրավետ